

אורד וינגייט

"הידיד"

ששאף לפקד
על צבא יהודי
בארץ ישראל

אברהם עקביה*

פגישתי האחרונה עם אורד וינגייט הייתה בקהיר, ב-1 באוגוסט 1943. באותה עת שירתתי כקצין בפלוגה מס' 22 של חיל הרגלים הארץ-ישראלי, הראשונה מסוגה, אשר נשלחה לשרת מחוץ לארץ ישראל. תפקידנו היה לשמור על בתי הזיקוק בעיר סואץ ומחננו שכן במרחק 110 ק"מ מקהיר. באותו בוקר ביקר במחנה משה שרתוק, ומפני נודע לי כי וינגייט נמצא בקהיר. נסעתי מיד לקהיר ושם פגשתי.

זמן קצר לאחר פגישה זו כתבתי לווינגייט, ששהה באותה עת בהודו וביקשתי לשוב ולשרת תחת פיקודו. וינגייט השיב לי בשלילה, אך הוסיף: "כפי שאתה יודע אינני שוכח לעולם אתכם ואת עניינכם." בסוף המכתב רשם בכתב ידו בעברית: "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני". מי היה אורד וינגייט, אשר גם בשהותו בכורמה לא שכח את ירושלים ואת ציון, אשר לא אמר כי הוא "ידיד הציונות" אלא טען כי הוא ציוני ואכן היה כזה בלב ונפש?

* המחבר שימש כמתורגמן של וינגייט, ב"קורס לסמלים עברים" בעין חרוד, ואח"כ היה עוזרו האישי במערכה לשחרור אתיופיה. הדברים מתפרסמים במלאת 80 שנה להולדתו של אורד וינגייט.

שנות ילדות

אורד וינגייט נולד ב-26 בפברואר 1903 בעיר נאייניטאל אשר במחוזות המאוחדים של הודו. אביו היה קצין בדרגת אלוף משנה בצבא הודו, וכמה שנים לאחר הולדתו של אורד פרש מן השירות הצבאי וחזר עם משפחתו לאנגליה. כאן גדל וינגייט והתחנך. אווירת הבית הייתה ספוגה רוח ספר ולמדנות. הילדים למדו בבית בעזרת מורים פרטיים, אך עם זאת, בבוא העת הוחלט כי וינגייט ילמד בבית ספר תיכון.

בבית הספר לא התבלט וינגייט במיוחד ובגמר לימודיו התקבל לאקדמיה המלכותית הצבאית שבולוויץ. גם כאן לא שפר עליו חלקו. לא זו בלבד שלא

טלריה הבינונית. לאחר מספר שנות שירות ביחידת תותחנים ואף בצבא הטרייטוריאלי (מעין יחידות מילואים), הצליח וינגייט לקבל המלצה ממפקדו ונשלח לקורס ללימודי ערבית בבית הספר למדעי המזרח בלונדון. שם פגש לראשונה גם את סיר רג'ינלד וינגייט, הדודן של אביו, אשר סייע לו מאוד בקריירה שלו. סיר רג'ינלד ("הדודן רקס") היה בזמנו מושל כללי של סודן ונציב עליון במצרים (לאחר קיצ'ינר). זמן מה לאחר הקורס ביקש וינגייט חופשה של שישה חודשים מהצבא על מנת להמשיך בלימודי הערבית במצרים ובסודן. בזכות "הדודן רקס" והמלצה שנתן בידיו אל מפקד כוח המגן הסודני התקבל וינגייט כקצין באותו כוח.

וינגייט ואברהם עקביה, עוזרי מתורגמנו, בקהיר ב-1941

בהשאלה מהצבא הבריטי. (מבחינה נומינלית הייתה סודן "קונדומינום" בשלטון משותף של בריטניה ומצרים אך מבחינה מעשית היה השלטון בה בידי הבריטים). הוא שירת חמש שנים בסודן כמקובל. את שירותו עשה בגלבטא, על גבול אתיופיה, שם קשר קשרים עם סור-ריס חבשים, ארגן פטרולים נגד ציד בלתי חוקי של פילים ונגד מבריחים, ולמד את הדרכים הטובות ביותר לנוע כלילה ולמנוע את פעולות ההברחה. לאחר שנות שירות רבות הגיע וינגייט לדרגת סרן בצבא הבריטי.

פלגות הלילה

לארץ ישראל הגיע וינגייט ב-1936 כקצין המודיעין של הדיביוזיה ה-5 שהייתה

הצטיין בלימודים ולא היה חברותי במיוחד. אלא אף גילה סימנים של מתמרד, ולא קיבל על עצמו את עול המשמעת. באחד הימים של שנת הלימודים האחרונה באקדמיה, לאחר שהיה מעורב במעשה של הפרת משמעת, נקרא וינגייט אל מפקד האקדמיה, וזה התרה בו שאם לא ישנה את דרכיו יסולק מן הלימודים. דברים אלה הותירו בו כנראה רושם עמוק וגרמו לו להפוך את עורו. הוא זנח את ספרי המתח, אשר כה הרבה לקרוא בהם והתמסר ללימודים ולקריאת ספרים בכל התחומים: פילוסופיה, היסטוריה, כלכלה, פוליטיקה ועוד.

בסיום לימודיו באקדמיה הצבאית זכה וינגייט בדרגת קצונה בארטילריה המלכודתית והוצב לשרת בכריגה ה-5 של האר-

ממוקמת בצפון הארץ. הוא זכה בתפקיד זה בהיותו מומחה לערבית ולערבים. עוד לפני בואו לארץ ישראל חש וינגייט עצמו כציוני ואף הכריז על כך. אך הפגישה עם המציאות בארץ ישראל חיזקה אותו כציוני. בראשית 1937 הוא הועבר למפקדה המשולבת של הכוחות הבריטים בא"י ובעבר הירדן, אשר מושבה היה במלון המלך דוד בירושלים. הוא נכנס במרץ רב לתפקידו כקצין מודיעין במפקדה. הוא לא הסתפק בשיבה במשרד ובקבלת דו"חות, אלא בדק את העניינים מיסודם. אם, לדוגמה, היה ידוע כי הכנופיות מברחות נשק לארץ דרך מעברי הירדן, יצא וינגייט אישית לצפות כלילה אל מעברי הירדן השונים ולנסות

האזרחי של ממשלת ארץ ישראל היו גרועים ביותר; ואין פלא בכך. אם נזכור שכמעט כולם היו אוהדי הערבים. נוסף על כך היה וינגייט חריף וביקורתי מאוד בכל דבריו: הוא היה ביקורתי גם כלפי רבים ממנהיגי היישוב וטען בין השאר שהם אינם מדברים בתקיפות מספקת עם הבריטים. בראשית 1938 הוחלט על העלייה לחניתה, כדי לבסס את הגבול האפשרי של מדינה יהודית. לפי הצעת "וועדת פיל", זה היה מבצע גדול ונועז, שכן מנהריה וצפונה לא היה קיים אף ישוב יהודי. העלייה לחניתה נעשתה כמרס 1938. יעקב דוסטובסקי (דורי) מונה כמפקד המבצע, ואורד וינגייט היה יועצו.

מאוחר יותר באתיופיה ובבורמה. וינגייט הסביר כי לכנופיות יש תרונות מסוימים על פני צבא סדיר: הן מצטיינות בידיעת השטח, בקלות התנועה, באפשרות של תצפית תנועות הצבא ועוד. כדי לבטל את התרונות הללו טוב לצרף לצבא הסדיר לוחמים מאנשי המקום. הנאמנים לשלטון ונוסף על כך טוב לנקוט שיטות פעולה של הכנופיות עצמן — התקפות לילה, מארבים וכו'. היחידות הקטנות הורכבו מחיילים בריטיים (כולם חיילי-קבע) שהתנדבו למשימה ומחיילים עבריים שנקראו בשם "שוטרים-מוספים". וינגייט השפיע השפעה ניכרת ביותר על התפתחות המחשבה הטקטית של ההגנה. אולי היו בודדים שחשבו ככיוון

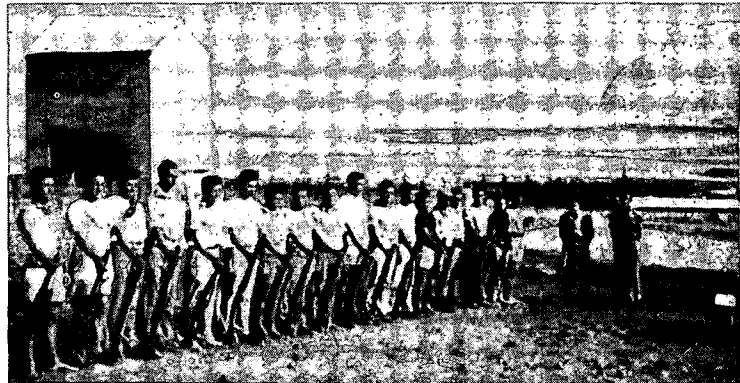

בזימתו ובהנהגתו של וינגייט קמו פלוגות הלילה המיוחדות, במרכז — סמל פלוגות הלילה, משמאל — אנשי פלוגות הלילה

להקשיב ולשמע את תנועת החשודים. לצורך פעולה זו הוא נכנס לטירת צבי, שזה עתה נוסדה, וביקש ממפקדה להתיר למספר אנשים להילוות אליו. המפקד נאות, ובכך התחיל וינגייט להכיר את הלוחם היהודי. באותו זמן קשר וינגייט גם קשרים עם מנהיגי היישוב בירושלים. הוא נפגש עם פרופ' ויצמן בבית הנציב העליון, והרשים אותו כל כך עד כי זה הזמינו לביתו. בין השניים התפתחה ידידות עמוקה ורצינית שנמשכה שנים. במשך הזמן הפך וינגייט יועץ לוייצמן ואף כתב בשבילו הרבה תזכירים קשורים להצעות להקמת הכוח היהודי עם פרוץ מלחמת העולם השנייה. בירושלים החל וינגייט גם בלימודי העברית. יחסיו של וינגייט עם אנשי המנהל

כחדשים מאוחר יותר החל וינגייט בפעולה להקמת פלוגות הלילה המיוחדות (Special Night Squads). מכיוון שאנשי הכנופיות היו מבעירים מדי פעם את הנפט מצינור הנפט מקירקוק לחיפה שעבר דרך עמק יזרעאל, הצליח וינגייט לקבל תקציב מיוחד מחברות הנפט, ועל סמך תקציב זה ניתן לו אישור להקים את פלוגות הלילה המיוחדות, שהיו מצורפות לבריגדת הרג-ליים מס' 16 בפיקודו של הבריגדיר אווטס. הקמת פלוגות הלילה המיוחדות הייתה אופיינית לקריירה של וינגייט: הוא עצמו הגה את הרעיון, הוא תכנן את הכוח ואת האימונים הדרושים לו, והוא עצמו יצא בראש הכוח לפעולות כדי לבצע את תכנון יותיו. הכל נעשה בזימתו ובהנהגתו. וכך היה הדבר לא רק בארץ-ישראל אלא גם

דומה לפני המפגש אתו, אך גם אילו רצו לבצע את הדברים לא יכלו, שכן ללא הגושפנקא של הצבא הבריטי היו נתפסים ונאסרים. ביטוי יפה נתן לדברים ישראל גלילי: "שעה שזרח כוכבו של וינגייט בקורו-תיה של ההגנה, הפציעו כבר ההתחלות של הפריצה מן הגדר, מן השגרה, אל מערכות הלילה, אל המארבים, אל ההסחה, אך דומה שמפקדינו באותה תקופה היו משולים לאותו כותב פרוזה, אשר רק כאשר הוא נפגש עם פרוזאיקן גדול, הריהו מתעורר להאמין כי אמנם יודע הוא את חוקי הספרות... המפגש עם וינגייט ראשיתו היה עידוד מגמות היזמה והחידוש הטקטי המקצועי בקורות ההגנה. יצחק שדה אמר עליו —

ה"קורס לסמלים עבריים" שנערך בעין חרוד בספטמבר 1938, הכשיר מש"קים לפלגות הלילה המיוחדות. מימין, מסדר במחנה עין חרוד, משמאל, וינגייט מרצה ב"קורס לסמלים עבריים"

נ"מ באנגליה, ובעמוד הראשון של דרכונו נרשם: "המחזיק בדרכון זה אינו רשאי להיכנס לארץ ישראל ולעבר הירדן". וינגייט לא שכח מעולם עלבון צורב זה, וכאשר סוף סוף הצליח לקבל תפקיד של ממש (בזכותו של פלדמרשל וייוול, מפקד הכוחות הבריטיים בארץ ישראל ובעבר הירדן בשנת 1938, אשר מונה למפקד העליון של "כוחות המזרח התיכון" בראשית מלחמת העולם השנייה ואשר הביא את וינגייט לקהיר ושלה אותו לפעול למען החזרתו של קיסר אתיופיה היילה סילסיה לארצו) הוא רצה שיהיה לצידו עוזר נאמן וכוזה הוא ידע שיוכל למצוא בין חניכיו בארץ-ישראל.

זכיתי ונתמנתי עוזרו. בפגישתנו המחדשת נשא וינגייט באזני נאום ציוני ואמר: "המלחמה לשחרור אתיופיה היא מלחמה למען העמים הנדכאים. כמלחמה למען היהודים. כל מי שהוא ידיד לחבשים הרי הוא ממילא גם ידיד ליהודים". ועוד הוסיף ואמר: "בעבודתך כאן ובחבש עצמה תוכל לעזור לי הרבה. ואם אצליח כאן אוכל אח"כ לעזור יותר לציונות. למען ציון הנך עובד אפוא".

המערכה לשחרור אתיופיה

הפטרייטים החבשים — וינגייט דרש שנקרא להם בשם זה — לא השלימו עם כיבוש מולדתם בידי זרים, וכי-1937 פרצו במרד גלוי. הם התרכזו במחוזות אנקובר מזרחה לאדיס-אבבה, בג'ימה אשר בדרום מערב, בבגמדייר, ועל הכל — בגוג'אס. מנהיג הפטרייטים באנקובר היה ראס אבבה ארגאי, שניהל את פעולותיו אגב התקפות ושביחות נשק, כביכול, לסירוגין. מרכז המרד היה גוג'אס, אשר הנילוס הכחול סובב אותו; מחוז זה שימש מאז ומתמיד קן למרידות, אף בימי מלוך היילה סילסיה לראשונה.

מיד עם כניסת איטליה למלחמה,

נים לווינגייט, ליישוב היהודי ולכל הפעולה הזאת התחזקו — והקורס לקציני נים בוטל. גם חניכי הקורס לסמלים עבריים שסיימו את לימודיהם בערב יום הכיפורים תרצ"ט (1938) לא הפכו למש"קים של יחידות חדשות אלא ברובם היו חיילים (שוטרים-מוספים) מן השורה אשר צורפו לגדודים בריטים שונים.

וינגייט עצמו כבר לא היה בפיקוד ישיר. זמן קצר לאחר מכן יצא "הספר הלבן" המפורסם: תוכנית החלוקה בוטלה והממשלה הבריטית החליטה על גזירות נגד היישוב היהודי ונגד אפשרות פיתוחו וקידומו. וינגייט נשלח חזרה לאנגליה. הטענה העיקרית נגדו היתה שהוא מתערב בפוליטיקה. הממונה עליו במודיעין בירושלים כתב עליו "דו"ח שלילי". וינגייט יצא למערכה נגד דו"ח זה. בסופו של דבר הדו"ח לא בוטל, אך הובטח לו כי הוא לא יפגע בקידומו בצבא.

הציורף של צבא ופוליטיקה, שהיה זר כל-כך לקציני הצבא הבריטי באותם הימים, היה בשביל וינגייט טבעי ומוכן. הוא ראה את הקשר הקיים בין מבצעים צבאיים לבין מצב פוליטי מסוים, והבין שהפעולות במעגל הפוליטי משפיעות על המעגל הצבאי, אלו יכולות להשפיע על המעגל הכלכלי, המעגל התעמולתי וכו'; הדברים שלובים זה בזה וכאשר מתכננים פעילות באחד המעגלים, יש לשקול את השפעתה גם על המעגלים האחרים. ברור כי ההשכלה הרחבה שרכש וינגייט, הספרים הרבים במקצועות השונים אשר קרא ושינן, הם שאפשרו לו לראות את הבעיות בצורה רחבה ומקיפה בהרבה משראה אותן הקצין הבריטי הרגיל של אותה תקופה. וינגייט אמנם קיבל את עיטור מסדר השירות המצוין על פעילותו בפלגות הלילה (במיוחד עבור קרב "דבוריה", שבו נפצע), אבל למעשה עזב את הארץ בבושת פנים. הוא הוצב לסוללת תותחים

והדברים נמצאים כתובים — כי וינגייט לימד אותנו את המוביליות, את הכושר להלך כארבעים קילומטרים כלילה לצורך מבצע, את ההסחה, את ההפתעה, אשר החילונו מיזמתנו בנוודת, בפו"ש ועם הפגיושה עם וינגייט נתלבנו ונשתרשו בשדה הלכות תורה...

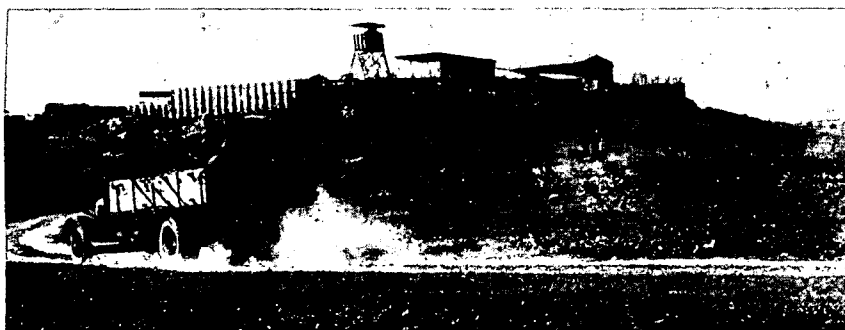
... ניתן לאמור, כי וינגייט האציל על סביבותיו אמונה במדינה עברית ובצבא עברי כריאליזציה היסטורית".

"קורס לסמלים עבריים"

פעולותיהן של פלגות הלילה התרכזו וניתן אישור להגדיל את הכוח. בספטמבר 1938 נערך בעין חרוד קורס ל-120 חניכים אשר נבחרו כולם ע"י ההגנה. הקורס הזה נקרא "הקורס לסמלים עבריים" וחניכיו היו צריכים להיות המש"קים בפלגות הלילה הנוספות, שהיו עתידות לקום. אולם וינגייט כבר אז דיבר לא על יחידות קטנות, אלא על צבא עברי וכך אמר לנו בהרצאתו בקורס (בעברית): "אתם החיילים הראשונים של הצבא היהודי". עד אותו זמן לא העז איש לבטא את המלים: "צבא יהודי", לא יעקב דורי, לא אליהו גולומב ולא מנהיגים אחרים של ההגנה.

יעקב דורי החליט לבוא בעצמו ולהיות נוכח בקורס; וינגייט נתן לו את התואר "מפקד המחנה". החניכים חולקו לעשר כיתות לימוד, ובראש כל אחת מהן עמד מודיק-סמל בריטי. לכל אחד מהסמלים הללו צורף מתורגמן ואני הובאתי ע"י דורי לקורס על מנת להדריך את המתורגמנים במונחים האנגלים ובתרגומם לעברית.

הקורס לסמלים עבריים נסתיים ונשארנו עשרה חניכים שהיו מיועדים להשתתף במה שוינגייט קרא בפשטות "קורס לקצינים", אם כי אנו בהגנה עדיין לא השתמשנו במילה קצין ודיברנו על קורס מפקדי מחלקות. אבל הכוחות העו-

משאית ובה אנשי פלגות הלילה המיוחדות ליד "מולדת", ישוב חומה ומגדל

וינגייט בחברת קיסר אתיופיה היילה סלסיה

לאחר שחרור אתיופיה נכנס וינגייט בראש מצעד הניצחון לאדיס-אבבה, מאי 1941

החליטו הבריטים לנצל את הגחלים הלוחשות של המרד באתיופיה ושלחו משלחת צבאית (מס' 101) בראשותו של אלוף-משנה סנדפורד, שהתמקמה בהרי סקאלה ותפקידה היה להגביר את פעולות הגרילה ולרכז את הסיוע לפטריוטים החבשים.

לאחר זמן נשלח וינגייט לחרטום וניתן לו, כאמור, התפקיד של קצין המטה הממונה על פעולות הגרילה. צעדו הראשון של וינגייט היה להיפגש עם סנדפורד, כדי ללמוד את הבעיה במקום.

לאחר הפגישה עם סנדפורד חזר וינגייט לקהיר, התייצב בפני הגנרל וייוול והציע את תוכניותיו, אשר אלה היו עיקריהן:

יוקמו "מרכזי פעולה", בכל מרכז קצין אחד וחמישה סמלים בריטיים ו-200 חבשים מן הפליטים שברחו לקניה או אנשים שיגויסו מתוך הפטריוטים בפנים חבש. כל אחד מה"מרכזים" הללו יישלח מיד לאחד המחוזות של חבש לשם הגברת פעולות הגרילה בדרגה ב' זו (דרגה א' היא פעולות חבלה של בודדים ושל חברות קטנות; דרגה ב' — "כנופיות" גדולות באופן יחסי). מרכזי הפעולה יהיו מצוידים במקלעים, ברובים, במוקשים ובחמרי נפץ לרוב לשם פיצוץ גשרים, הנחת מוקשים בדרכים וכד'. נוסף על כך יאומנו כהלכה הגדודים החבשיים וגדוד הספר הסודני, שנועד תחילה רק לליווי שיירות הנשק, יקח חלק פעיל בקרבות בעת שתתחיל דרגה ג' של מלחמת הגרילה; כלומר, שיתוף כוחות צבא סדירים עם חברות הגרילה. ועל הכל — וזאת הדגיש וינגייט במיוחד — הקיסר, היילה סלסיה ייכנס לחבש "בראש צבאו" ויזעיק לעזרתו את כל אשר "צרת האומה בלבבו נגעה". איש לא יופלה לרעה, כל מי שנכנע קודם לאיטלקים — עווננו יימחל לו. ונשק ותחמושת יהיו למכביר...

כרגיל, לא כל התכניות בוצעו ככתבן. בעיקר היה קושי באשר ל"מרכזי הפעולה", מאחר שכוח האדם הבריטי שניתן לווינגייט לא תמיד התאים למשימות עצמאיות ויזומות מהסוג אשר וינגייט תכנן.

וינגייט כתב פעם כי כמה מתכניותיו והצעותיו לא נתקבלו בעין יפה מאחר "שאין לפי הספר". בנושא של מלחמת גרילה לא היו ספרים רשמיים. באותם ימים לא הייתה מלחמת גרילה נחשבת כפעילות המותרת לפי "כללי המלחמה". לאחר שקיבל אישור כללי לתכניותיו ולאחר שעוד הספיק באופן אישי לטפל בהדרכה ובאימונים של החיילים החבשים

קיסר אתיופיה שב לארצו ומתקבל שם בברכה. וינגייט ניצב לימין הקיסר

החבשים נעצרו קצין החבלה שלנו והי- חידה הקטנה שהייתה אמורה לחתוך את הדרך בין דברה מרקוס לנילוס הכחול, והאיטלקים הצליחו לרדת לקניון העצום של הנילוס הכחול ולעבור דרומה. שם כבר מצאו כי דרכם לאדיס-אבבה חסומה בגלל התקדמות הכוחות מהדרום והם פנו והגיעו לאזור שנקרא בשם אג'יבר ושם ניהל אח"כ וינגייט את פעולתו הקרבית האחרונה בחבש.

אזור אג'יבר היה סמוך לאזור שלטונו המסורתי של ראס קאסה והוא גייס אלפי פטריוטים חבשים, אשר מילאו בקרב אחרון זה את התפקיד העיקרי. אך ההנהגה והתכנון היו של וינגייט.

לא כאן המקום לפרט את מהלך הקרב. בות. אולם יצוין כי וינגייט הבין שהדרך הקלה ביותר להשלים את המשימה, הנה לשכנע את המפקד האיטלקי להיכנע. וינגייט העביר אל המפקד האיטלקי שני מכתבים שבהם ניסה לשכנעו להניח את נשקו. לאחר שנתקבל המכתב השני, נכנע הכוח האיטלקי ללא קרב.

לאחר כניעת הכוח האיטלקי שב וינגייט לאדיס-אבבה והופיע בפני המפקדה של הגנרל קנינגהאם בהראר. משם נשלח במטוס חזרה לקהיר ואף לא ניתנה לו הזדמנות לבוא ולהיפרד מהקיסר.

שלושה שבועות לאחר שוינגייט עזב את אדיס-אבבה הגעתי לקהיר. בכואי לקהיר נודע לי כי וינגייט ניסה לאבד עצמו לדעת, והוא נמצא בבית החולים הצבאי.

ההתקדמות של האיטלקים. יחד איתנו היה חלק מיחידת התעמולה, אשר הדפיסה בכית דפוס נייד כרוזים לחבשים, ואנשיה אף התקרבו בזחילה לעמדות האויב וברמקולים קראו לחיילים החבשים לערוק. למפקד הגדוד הסודני ניתנה מראש הוראה לזנב אחרי האיטלקים כאשר ייצאו מבורייה. הודעה מתאימה נשלחה ע"י שליח גם אל מפקד הגדוד החבשי השני, אולם הודעה זו לא הגיעה לתעודתה, כי קשר אלחוטי לא היה לנו עם הגדוד הזה. מפקד הגדוד החבשי פעל בניגוד להוראות המפורטות שניתנו לו והקים את המחנה שלו ממש לרוחב הכביש הראשי. הכוח האיטלקי פרץ ושטף אותו והגדוד החבשי השני כבר לא מילא תפקיד ניכר במלחמה לאחר מכן. וינגייט עם שלושת המחלקות שלידו מצא עצמו בקו הנסיגה של האיטלקים. הוא לקח מחלקה אחת תחת פיקודו הישיר, מסר לקצין הבריטי שהיה איתנו (איש יחידת התעמולה) מחלקה שנייה ומינה אותי לאחראי למחלקה השלישית, קבע לכל אחד כמה דקות ימשיך לירות במגמה לעכב קצת את האיטלקים ואח"כ ציין את נקודת המפגש שלנו בסמוך למקום שבו הייתה צריכה להיות ה"חמלה" של הגדוד הסודני. מובן שהוא ציפה לראות פעילות מצד הגדוד הסודני בעורף האיטלקים.

בסופו של דבר החליטו האיטלקים לפנות גם את דברה מרקוס, כלומר לצאת מג'אם. בגלל מעשה בגידה של אחד

שנתגייסו מבין הפליטים בקניה או באו מאזורים אחרים של חבש, יצא וינגייט בעצמו בראש כוחותיו לבצע את התכנית. הוא יצא לרמה החבשית ושם נאם בפני החיילים הסודנים, הזכיר להם את מורשת אבותיהם וביקש לעורר את גאווה כחיילים.*

לאחר ארגון ענייני המשלחת, התחיל וינגייט בפעולות. הוא קרא לעצמו בשם "מפקד הכוחות הבריטיים והאתיופיים". הכוחות של וינגייט היו מצומצמים ביותר: גדוד אחד של סודנים, הגדוד החבשי השני וכמה מרכזי מודיעין שהתחילו להיכנס לשטח. וינגייט קרא לכוח שלו "כוח גדעון", כי ראה בו כוח נבחר, כדוגמת שלוש מאות הנבחרים של גדעון השופט. כמובן, עמדו לעזרתו פה ושם הפטריוטים החבשים, אם כי הם לא היו מאורגנים ומוכשרים לפעולות צבאיות סדירות. הכוחות שלנו עצמם היו תלויים בהספקה באמצעות שיירות הגמלים ולכל יחידה צורפה דרך קבע "חמלה" של גמלים. בכל מקרה של פעולה היה צריך להרחיק את "הדרג השני" (שיירות הגמלים עם המטען, המזון והתחמושת) מהמקום שבו פעלו היחידות הקרביות. לעומת זאת, לאיטלקים היה באזור ג'אם צבא של 15,000 איש בקירוב. הייתה להם ארטילריה עם פגזות משא מיוחדות להובלת התותחים והם נעזרו גם באותם החבשים שהיו נאמנים להם.

האיטלקים נכנעים

וינגייט נטש שיטות של התקפות לילה עם יחידות קטנות וכך הטריד את האיטלקים בלי הרף וגרם להם להסתגר בתוך הערים המבוצרות שלהם ולנוע רק ביום ובכביש שים הראשיים בלבד. אחת ההצלחות הגדולות הראשונות שלנו היה פינוי בורייה, העיר השנייה בגודלה באזור לאחר דברה מרקוס. וינגייט עם שלוש מחלקות של סודנים ומחלקה של מרגמות (המחלקה היחידה מסוג זה שהייתה ברשותו) היה ממערב לבורייה בכיוון

* בדו"ח אשר וינגייט כתב על המבצעים כאח"כ פיה הוא הסביר כי צעד יש להפעיל ולנצל אוכלוסיה אוהדת כדי להילחם נגד הכובשים. דבר אחד היה ברור לו: אין לעורר פטריוטים לפעולה ע"י חלוקת נשק וכסף. לשיטתו זו של קניית ליבם של אנשי המקום בנושק ובכסף קרא וינגייט "השיטה הנפסדת" או "שיטת לורנס" (וינגייט לא העריך מעולם את פועלם הצבאי של הערבים עם לורנס כנגד התורכים במלחמת העולם הראשונה; הוא טען כי ההצלחה הספרותית המועדקת של ספרו של לורנס "שבעת עמודי החכמה" יצרה את האגדה על פעולות הערבים נגד התורכים, אגדה אשר הערבים הטיבו לנצל אותה למטרותיהם).

וינגייט אל בית הספר ללוחמת-סבך (ג'ונגל) בפיקודו של מייל קלברט, שהיה אח"כ אחד העוזרים הראשיים שלו ואפשר לראותו כממשיך דרכו של וינגייט. "בית הספר" הזה לא היה בעצם מוסד הדרכה אלא מרכז של יחידות גרילה לפעולה מאחורי הקוים של היפנים. מקצת האנשים היו מיועדים לשמש גרעין ליחידות גרילה של הסינים, כדוגמת "מרכזי המודיעין" באתיופיה.

בינתיים הורע המצב עוד יותר. חיל האוויר הבריטי הוצא כליל מהפעולה והיפנים, כאמור, השתלטו כמעט על כל בורמה. עתה חזר וינגייט ופיתח את רעיון נותיו בקשר לחדירה לטווח עמוק. וכך כתב בתזכיר בנושא זה: "חדירה לטווח עמוק פירושה הפעלת שדרות סדירות מרמה גבוהה בלב מכונת המלחמה של האויב, להעסקת מטרות אשר האויב אינו יכול להגן עליהן כראוי, וכך להכריח אותו לשנות תכניתיו ולהביא לידי מצב שאותו יוכלו לנצל הכוחות העיקריים". חשוב לציין כי מעולם לא ראה וינגייט בחדירה לטווח עמוק פעולה עצמאית, אלא רק חלק או הקדמה למבצעים של הכוחות העיקריים, שיתקפו את האויב אשר נחלש על-ידי היחידות או השדרות שחדרו עמוק בעורף קווי התחבורה שלו.

לאחר מאמצים מרובים וקשיים ללא נשוא, בעיקר עם אנשי המטה של הצבא בהודו, הצליח וינגייט לקבל את האישור להקמת כוח בגודל של חטיבה ואף ניתן שם לכוח זה: "חטיבת הרגלים ההודית מס' 77". אחד היסודות החשובים בחדירה לטווח עמוק היה העברת האספקה של הכוחות בדרך האוויר ושליטה בשדרות השונות באמצעות מכשירי הקשר.

וינגייט עסק הרבה בהדרכה ובאימונים של החטיבה, שהיו קשים ביותר. הוא היה חייב להפוך את תכסיסי הגרילה המתוכננים על ידו ל"שיטה" ואחר כך, בין אם מתוך ניסיונו ובין מתוך דמיונו היוצר, לערוך ולנסח תרגולות-קרב או פקודות קבע לקרב לכל סוגי הפעולות: תנועה בג'ונגל, פיצוץ גשר, ארגון מקום חניה, מעבר נהרות, מעבר שטחים פתוחים, קבלת אספקה מוצנחת, עריכת מארב, התקפה על כפר, פעולת התחמקות בג'ונגל, ובמקרים של סכנה יוצאת מן הכלל — פיזור לקבוצות קטנות על מנת לשוב ולהתכנס במרחק מה מאותו מקום. את מרבית ההוראות הוא כתב או ניסח בעצמו.

ברגע האחרון לפני כניסת החטיבה לתוך בורמה היה חשש שכל הפעולה

פעולתו הקרבית האחרונה של וינגייט באתיופיה הייתה באזור אגיבר. בתמונה, חניה בעת מרדף

לאנגליה באניית בית חולים בדרך הארוכה מסביב לכף התקווה הטובה. באנגליה התחיל מיד לפעול לקבלת תפקיד חדש במאמץ המלחמה. אבל קודם כל היה עליו לשכנע את הוועדה הרפואית הצבאית המתאימה כי הוא כשיר לפעולה ולפיקוד הן מבחינה נפשית והן מבחינה גופנית. לאחר שהוועדה הצבאית הרפואית החליטה כי וינגייט כשיר לחזור ולקבל תפקיד פיקוד, פנה ל.ס. אמרי — שר המדינה לענייני הודו בקבינט של צ'רצ'יל ובעצמו ידיד הציונות (כשם שהיה אביו לפניו) — אל וייוול, עתה המפקד הראשי בהודו, והודיע לו כי יוכל לקבל את שירותו של וינגייט. הגנרל וייוול אישר מיד את העברתו של וינגייט להודו.

מבצע "הצ'ינדיטים"

המצב הצבאי בגבול הודו היה באותו זמן קשה ביותר. היפנים התחילו בהתקדמותם הגדולה, סינגפור נפלה וראנגון ננטשה ב-7 במרס 1942. עד מהרה השתלטו היפנים על כל אסיה הדרומית-מזרחית, חוץ מקטן קטן של בורמה עילית, ונראה היה כי הם מאיימים אף על הודו. הנסיעה של וינגייט נמשכה זמן רב, כי הוא התעכב שבועיים בקהיר. משם המשיך בטיסה עד ניו דלהי, בירת הודו, וקיבל מאת וייוול את הפיקוד על כל מבצעי הגרילה (בעיקר המתוכננים) בבורמה. שם גם הוענקה לו דרגה של אלוף-משנה. הוא נסע למאימו והתייצב במפקדת הארמייה. שם נתוודע

מה גרם לו לוינגייט לנסות לאבד את עצמו לדעת? במשך שלושת השבועות בהם היה בקהיר, טיפל וינגייט קודם כל בעריכת הדו"ח שלו על המבצעים בחבש. דו"ח זה כלל את תיאור העובדות והסברים חשובים על שיטת הלחימה. יחד עם זאת כלל הדו"ח ביקורת נוקבת ומעמיקה על המפקדה, בעיקר בקהיר, על הצורה שבה טיפלו בדרישות השונות להספקה, כגון עניין מכשירי הקשר, וכן ביקורת על פירוק "כוח גרעין" ע"י המפקדה בהראר בגמר הפעולות באתיופיה. באותו זמן חלה וינגייט בקדחת ומאחר שלא נתן אָמון ברופאים הצבאיים הבריטיים נמנע מלפנות לרופא צבאי. בסופו של דבר ניגש לרופא אזרחי, וזה רשם לו את הסם אטב-רין, שהיה יעיל מאוד בהורדת החום של הקדחת. אולם רופא זה לא הסביר לוינגייט מהן תוצאות הלוואי של סם זה, בעיקר כאשר נוטלים אותו ללא פיקוח צמוד. ייתכן כי הניסיון לאבד עצמו לדעת נבע בעיקר מהשימוש באותו סם, כפי שגם העריך הפסיכיאטר הצבאי הראשי בקהיר.

לאחר בדיקת המסמכים במפקדה הראשית בקהיר הסתבר כי העתק הדו"ח של וינגייט הגיע אל וייוול, שהיה עדיין המפקד הראשי במזרח התיכון. ולפי הוראותיו העבירו אנשי המטה שלו את הדו"ח למחלקות השונות וביקשו הסברים. לאחר שהחלים הועבר וינגייט חזרה לאנגליה ללא הודעה מוקדמת. הוא נסע

ניים אשר הוטלו עליהם, אולם ההתקפות העיקריות של הכוחות ההודיים והבריטיים, אשר נועדו לאותו מועד, נדחו ודבר זה השפיע על מצבם של הצינדיטים.

אולם, כבר ביום 24 במרס 1944 נהרג וינגייט בתאונת מטוס. הוא יצא לבקר את היחידות שלו מאחורי קווי היפנים ותוך כדי טיסה חזרה לבסיס נתקע המטוס בצלע הר וכל נוסעיו נהרגו במקום.

וינגייט פיתח בבורמה שיטות לחימה חדשניות ויעילות. בכל מבצעיו הוא הוכיח כי היו לו אינטלקט כביר, מקוריות מחשבה, דמיון יוצר, אומץ לב והעזה ורבקות במטרות שהציב לעצמו. היה לו גם אינסטינקט פוליטי טבעי והוא ידע בשעת הצורך איך להשיג את תמיכת המנהיגים.

ונוסף לכל היה לו כושר מנהיגות בלתי רגיל. בשעת הצורך הוא ידע להקסים את לב מאזיניו. מעולם לא הרשה לעצמו להבטיח לחיילים הבטחות מרגיעות. אולם, אפילו אם אמר לאנשים לפני צאתם למבצע כי לא מעטים מהם ימצאו את מותם, הם לא איבדו את בטחונם העצמי, אלא, להיפך, היו גאים ללכת אחריו.

וכך הספיד אותו וינסטון צ'רצ'יל, ראש הממשלה הבריטי, בנאומו בפרלמנט ביום 2 באוגוסט 1944:

"בוועידת קוויבק השלכנו יתבנו על המפקד העליון החדש האדמירל מאונ-טבטן ועל עוזרו המבריק מיורגנרל וינגייט, אשר לדאבוננו שילם חובו של חייל. כאן היה איש גאון, אשר עשוי היה להיות איש יעוד הגורל. הוא הלך לעולמו, אבל רוחו מוסיפה לחיות בקבוצות החדירה לטווח עמוק והיא אשר פיעמה בכל אותם מבצעי אוויר ומבצעי יבשה מורכבים ונועזים המושתתים על תובלה אווירית והספקה אווירית."

את כשרונותיו ויכולתו הוכיח וינגייט לראשונה בארץ ישראל.

שאיפתו של אורד וינגייט הייתה להיות מפקד הצבא היהודי במולדת המתחדשת. הוא לא זכה לכך, אבל השפעתו על אלה שהקימו את צה"ל הייתה רבה וגדולה.

אורד וינגייט ידיר הציונות בהלווייתו של חיים שטורמן

לות התקפיות נגד היפנים בבורמה. הם שלחו משלחת צבאית בראשותו של הגנרל סטילוול אל הסינים. תפקידו של סטילוול היה לארגן את הצבא הסיני בעשרות דיכיות מודרניות, כדי שיוכלו לפעול בצורה אפקטיבית נגד היפנים. דרך ההספקה היחידה באותו זמן לסין הייתה באוויר מהודו מעל מעברי ההרים הגבוהים ("הדבשת" כפי שהאזור נקרא) בגבול בורמה — סין וברור כי מבחינת האמריקנים היה חשוב מאוד לפתוח את דרך היבשה מהודו לסין, דרך בורמה. סטילוול מילא תפקיד מכריע במערכה השנייה של הצינדיטים, כי זמן מה לאחר מותו של וינגייט הועברו השדרות השונות תחת פיקודו.

האיש ששאף לפקד על צבא יהודי
כבר בקוויבק נתקבלו ההחלטות העקרוניות על הכוח שיועמד לרשותו של וינגייט, כוח בגודל של דיכיות מוגברת, ונשלחו תשדורות מתאימות למפקדה בהודו. אולם, שום דבר לא נעשה, וכאשר וינגייט חזר היה צריך להתחיל את הכל מחדש ולהילחם על כל יחידה ועל כל פריט ציוד. חלק מהזמן שכב וינגייט בבית החולים במחלת טיפוס הבטן אשר כמעט קטלה אותו.

"הכוח המיוחד" כלל לבסוף את חטיבה 14, חטיבה 16 (בפיקודו של פרג'ו סון), חטיבה 77 המחודשת (בפיקודו של קלברט), חטיבה 114 וכוחות נוספים. כן נכללה בכוח חטיבה אמריקנית שקיבלה את אימוניה בפיקוחו של וינגייט.

המבצע עצמו התחיל בשבוע הראשון של מרס 1944. שני הביצורונים הראשונים — שדות תעופה מבוצרים, מאורגנים ומוגנים — הוקמו בלב השטח של היפנים. הנחיתה הראשונה הייתה בלילה, לאור הירח, על ידי דאונים ולאחר מכן הוכשרו מסלולי הנחיתה למטוסי תובלה. הצינדיטים מילאו את התפקידים הראשונים

תבוטל, כי המבצעים האחרים שהיו מתוכננים באותו זמן נדחו. בכל זאת ביקש וינגייט רשות להיכנס לבורמה, על אף הסכנות והקשיים, כי רצה לבדוק הלכה למעשה את רעיונותיו, אשר בלי ספק ראה בהם דרך חשובה וטובה ללחום ולנצח את היפנים. ואמנם וייוול, שהיה מעוניין מאוד בפעולה זו, נתן את האישור המבוקש.

השדרות של וינגייט חצו את נהר צ'ינדווין העצום, הרסו גשרים, ניתקו את מסילת הברזל במקומות רבים ואף חצו את נהר האירוואדי.

מבחינה צבאית הוכיחו המבצעים של שבע השדרות, כי ניתן לארגן אספקה לכוחות בג'ונגל בדרך האוויר, הן ביום והן בלילה, בהתאם לשיטות שפיתח וינגייט.

ההשפעה החשובה ביותר שנודעה למבצע של וינגייט הייתה מבחינת המורל, עוז הרוח, הן של האזרחים והן של אנשי הצבא הבריטי בכל מקום. זו הייתה ההצלחה הראשונה כיבשה נגד היפנים והאגדה של היפני ה"סופרמן", הכול-יכול נבלמה סוף סוף. לעיתונאים ניתנה רשות לפרסם את המבצע והם עטו אל השלל ופירסמו בכל הצורות את דבר הצינדיטים (כך נקראו אנשי וינגייט על שם הצינדה, פסלי האריות השומרים על הפגודות בבורמה). וינגייט כתב, כמובן, דו"ח מפורט על המבצע ועל לקחיו. הוא העביר את הדו"ח לשר אמרי וזה העבירו הלאה. בינתיים, החליט צ'רצ'יל להזמין את וינגייט לצאת עמו לקוויבק ושם הרצה וינגייט בפני ראשי המטה הכללי הבריטי על רעיונותיו ותכניתיו.

האמריקנים, אשר שמעו את רעיונותיו של וינגייט התלהבו מהם מאוד, עד כי הגנרל ארנולד, מפקד כוחות האוויר של הצבא האמריקני, הבטיח לווינגייט מיזמתו כוח אווירי מיוחד. כוח זה אמנם לא היה מבחינה פורמלית "תחת פיקודו" של וינגייט, אבל עצם קיומו שינה את אופי המבצע. מפקדי הכוח האווירי היו שני אלופי-משנה (קוקרן וואליסון), אשר למדו עד מהרה להכיר ולהוקיר את וינגייט. הם גם נתנו לו כמה רעיונות נוספים, שאחד מהם היה השימוש בדאונים לשם העברת אנשים וציוד בשלב הראשון. באזור הפעולה תכנן וינגייט הקמת ביצורונים (Strongholds) — מערכות של עמדות מבוצרות המבוססות על שדה תעופה, אשר שימשו בסיס, מקום מנוחה, מרכז אספקה לשדרות השונות ונקודת איסוף לנפגעים.

האמריקנים היו מעוניינים מאוד בפעור